

การศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงาน ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษากลุ่มเครือข่ายแม่โป่งบรรพต อำเภอบรรพตพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2

ผู้วิจัย

ณัฐพัชร์ เลิศจำนงค์จิตร¹

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.นันทิยา น้อยจันทร์²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษากลุ่มเครือข่ายแม่โป่งบรรพต อำเภอบรรพตพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา (ไม่รวมผู้บริหาร ซึ่งเป็นคณะกรรมการโดยตำแหน่ง) จำนวน 24 คน ผู้ปกครอง 49 คน ผู้นำชุมชน 4 คน ผู้นำศาสนา 3 รูป และผู้แทนองค์กรชุมชน 19 คน จำนวน 99 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตรฐานมาตรา 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงที่ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ด้านวิชาการ ชุมชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษากลุ่มเครือข่ายแม่โป่งบรรพต ต้องการมีส่วนร่วมในการรับทราบนโยบายเนื้อหาหลักสูตร กลุ่มสาระแนวทางในการจัดการเรียนการสอน และมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูล ปัญหา และความต้องการของชุมชน เพื่อประกอบการจัดหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพชุมชน
2. ด้านงบประมาณ ชุมชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษากลุ่มเครือข่ายแม่โป่งบรรพต ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมระดมทรัพยากร และงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาของทางโรงเรียน

¹ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

² อาจารย์ที่ปรึกษา

3. ด้านบริหารทั่วไป ชุมชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพต ต้องการมีส่วนร่วมเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของทางโรงเรียน

4. ด้านบุคลากรของโรงเรียนชุมชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพต ต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านงานบุคลากรของทางโรงเรียน

คำสำคัญ : มีส่วนร่วม, ชุมชน, โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

ABSTRACT

This research aimed at studying community participation in educational expansion school management of Mae Ping Banphot Educational Network, Banphotphisai District, Nakhonsawan Educational Service Area 2. The 99 subjects under the study comprised 24 school boards (excluding those who were administrators by position), 49 parents, 4 community leaders, 3 religious leaders, and 19 community organization representatives, Purposive sampling and drawing lots were also used. The tool employed in the study was a 5-point rating scale questionnaire with the reliability coefficient of 0.96. The statistics used for data analysis were percentage, mean, and standard deviation.

This research can be concluded as follows :

1. For academic aspect, the needs for participation of the community in the service area of the educational expansion school management of Mae Ping Banphot Educational Network were in acknowledging the policy and content of core courses, the guidelines in learning and instruction arrangement, and in presenting information, problems, and community needs conducive to local curriculum development in accordance with the condition of the community.

2. For budgeting aspect, the needs for participation of the community in the service area of the educational expansion school management of Mae Ping Banphot Educational Network was in arranging activities to mobilize resources and budget to support educational management of the school.

3. For general administration, the needs for participation of the community in the service area of the educational expansion school management of Mae Ping Banphot Educational Network was in acknowledging the yearly annual report of the school.

4. For personnel aspect, the needs for participation of the community in the service area of the educational expansion school management of Mae Ping Banphot Educational Network was in taking part in personnel administration and management of the school.

Keywords : Participation, Community, Educational Expansion School

บทนำ

โรงเรียนประถมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้ง หาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547 : 8)

สำหรับการจัดการศึกษาในชุมชนซึ่งประกอบด้วย ครอบครัว ซึ่งเป็นสังคมในระดับรากหญ้า ประกอบไปด้วย พ่อแม่ พี่น้อง หรือบุคคลที่อยู่ในบ้านจะอบรมเรื่องต่างๆ เพื่อให้เด็กอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข เช่น การมีคุณธรรม การเคารพกฎเกณฑ์ของสังคม การดำรงชีวิตประจำวัน เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่โรงเรียน สำหรับสถานศึกษาก็จะเป็นอีกสังคมหนึ่งที่ทำอย่างเป็นระบบ มีระเบียบกฎเกณฑ์ และวิชาการต่างๆ ที่จะมอบให้แก่เด็กระหว่างสังคมชุมชน กับสังคม สถานศึกษานั้นจะอยู่ในลักษณะ

ต่างคนต่างทำหน้าที่ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็ขาดการประสานร่วมมือกันแก้ไขปัญหา ยิ่งไปกว่านั้นมีการกล่าวโทษกันระหว่างครอบครัวกับสถานศึกษาว่าเป็นต้นเหตุทำให้เด็กต้องประสบปัญหา ดังนั้นตัวกลางที่จะเป็นจุดเชื่อมระหว่างบ้านชุมชนกับสถานศึกษาก็คือคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้านและโรงเรียน เพราะคณะบุคคลดังกล่าวได้ถูกตั้งขึ้นโดยมีระเบียบกฎหมายรองรับและมีบทบาทหน้าที่ ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสุดา ทัพสุวรรณ (2545) ได้สรุปไว้ว่า สถานศึกษากับชุมชนมีความสัมพันธ์กัน เปรียบได้กับต้นไม้เพราะส่วนที่เป็นรากเสมือนคนในชุมชน เช่น ผู้ปกครอง พ่อค้า คหบดี ข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนา ประชาชนทั่วไป ตลอดจน ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) บุคคลเหล่านี้มีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้ต้นไม้เจริญเติบโตหรือล้มตายได้ ในทำนองเดียวกันส่วนบนที่เป็นลำต้น ประกอบไปด้วย กิ่ง ก้าน และใบ เปรียบได้กับโรงเรียนสถานศึกษา อันประกอบไปด้วย ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ บุคลากร และนักเรียน หากได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีก็จะดูดซับอากาศและแสงแดด เพื่อปรุงอาหารไปหล่อเลี้ยงส่วนต่างๆ ต้นไม้ก็จะเจริญเติบโต วัฏจักรนี้เปรียบเสมือนวงจรความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ทั้งส่วนที่ทำหน้าที่เป็นราก กับส่วนที่เป็นลำต้นจำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

สำหรับความสัมพันธ์ของสถานศึกษากับชุมชนแล้ว เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547 : 250) กล่าวว่า บทบาทของสถานศึกษานั้น นอกจากสถานศึกษาจะทำหน้าที่ให้การศึกษากับเด็กแล้ว ยังมีหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนอีกด้วย เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน มีความพร้อมในเรื่องของบุคลากรและอุปกรณ์เฉพาะด้าน เช่น ความรู้ทางภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ วรรณคดี ภาษาต่างประเทศ ศิลปวัฒนธรรม การเกษตร การกีฬา คอมพิวเตอร์ ฯลฯ ตลอดจนพื้นฐานทางอาชีพด้านต่างๆ ดังนั้น การบริการชุมชนของสถานศึกษา อาจใช้วิธีดึงชุมชนมาสู่สถานศึกษา หรือสถานศึกษาจะจัดกิจกรรมไปหาชุมชน แต่ข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติ สถานศึกษาส่วนใหญ่จะละเลยต่อบทบาทหน้าที่ด้านนี้ เพียงแต่ทำหน้าที่บริการชุมชนในลักษณะให้ใช้สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ในการจัดการแข่งขันกีฬา งานสังสรรค์ งานมงคลสมรส หรืองานประเพณีอื่นๆ ดังนั้นสถานศึกษาไม่ควรทำงานอย่างโดดเดี่ยว ควรจะมีผู้ปกครองและบุคคลภายนอกให้การสนับสนุนอยู่เสมอ ซึ่งก็ตรงกันกับหลักการของการบริหารงานที่จะให้เกิดประสิทธิภาพได้นั้น จะต้องให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การวินิจฉัย และการตัดสินใจร่วมกัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีขอบข่ายต้องปฏิบัติ 5 ประการ คือ 1) การประชาสัมพันธ์โรงเรียน 2) การให้บริการแก่ชุมชน 3) การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนในโอกาสต่างๆ 4) การให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน 5) การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2532 : 112)

โรงเรียนขยายโอกาส กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพตเป็นโรงเรียนประถมศึกษา ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 เปิดสอนชั้นอนุบาล ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งโรงเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญในการร่วมมือระหว่างชุมชนและสถานศึกษาในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ดังนั้นโรงเรียนจึงได้ดำเนินการโครงการพัฒนาประสิทธิภาพของการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ชุมชน เพื่อให้การจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชนประสบผลสำเร็จ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพต อำเภอบรรพตพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวคิดสำคัญในการศึกษาความต้องการมีส่วนร่วม ในการวิจัยครั้งนี้ มีสาระโดยสรุปดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้การจัดการศึกษาของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงถือได้ว่าเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่มีผลทำให้การปฏิบัติงานบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งนักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

ชินรัตน์ สมสืบ (2539 : 25-27) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมเป็นสิทธิ (Right) และเป็นเอกสิทธิ์ (Privilege) ในฐานะสิทธิจะต้องได้รับการเคารพและให้เกียรติในฐานะเอกสิทธิ์จะต้องไม่ถูกบังคับ (Enforce) และครอบงำ (Manipulate) ทั้งสองประการนี้ต้องเกิดจากบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุด ไม่มีใครจะเป็นหุ่นเชิดในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. การมีส่วนร่วมเป็นการทำงานเป็นกลุ่มเป็นผลรวมของข้อผูกมัดจากคนแต่ละคนบนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า โครงการเป็นของพวกเขา เพื่อพวกเขา และโดยพวกเขาที่แสดงออกมาในรูปพฤติกรรมร่วม เป็นการแสดงพฤติกรรมของผลประโยชน์ร่วม ดังนั้นการเรียนรู้จะเกิดขึ้นประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ ถูกสอนและถูกแนะนำแต่ก็ไม่ได้ทำเพื่อผลประโยชน์ของคนอื่น

3. การมีส่วนร่วมคือส่วนสำคัญของกระบวนการบริหารการพัฒนาชนบท ประการที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมจะถูกดำเนินการใน 2 บริบท คือ นักบริหารการพัฒนาจะต้องรู้ในสิ่งที่ประชาชนมุ่งหวัง (Aspiration) และต้องให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น (Articulation) ประการที่สอง โครงการพัฒนาต้องให้ประชาชนรับรู้ ประชาชนต้องเข้าใจในโครงการ รู้ถึงทรัพยากร

ที่จำเป็น และประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการ การมีส่วนร่วม คือ เครื่องชี้วัดการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นฐานในการพัฒนาชนบท ยิ่งมากและเข้มข้นเท่าใด แสดงว่าผลประโยชน์ของการพัฒนาจะตกแก่ประชาชนมากขึ้นเท่านั้น

4. การมีส่วนร่วมจำเป็นสำหรับความสำเร็จของการพัฒนาชนบท ซึ่งจะต้องเป็นการมีส่วนร่วมจริง ไม่ใช่เพียงหยาบๆ หรืออย่างตื้นๆ เป็นเรื่องของการอาสาสมัคร เป็นผลของทางเลือกที่ประชาชนจะทำสิ่งต่างๆ เพื่อตัวพวกเขาเอง

โคเฮนและอัฟฮอฟ (สวธมน วิวัฒน์ชานนท์, 2548 : 12-13 ; อ้างอิงจาก Cohen & Uphoff, 1977 : 7-26) เป็นนักวิชาการที่ศึกษาวิจัยและปฏิบัติงานโครงการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็นอย่างมาก ในส่วนของแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม โคเฮนและอัฟฮอฟกล่าวถึงกรอบในการพิจารณาเรื่องของการมีส่วนร่วมว่ามีโครงสร้างพื้นฐานจำแนกเป็น 3 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร (What participation are we concerned with) หรือที่โคเฮนและอัฟฮอฟ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ประเภทหรือลักษณะของการมีส่วนร่วม (Kinds of participation) ซึ่งทั้งสองกล่าวว่ามี 4 ประเภท ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in decision making) 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in implementation) 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Participation in benefits) และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation)

มิติที่ 2 ใครที่เข้ามามีส่วนร่วม (Whose participation are we concerned with) ในส่วนนี้มีคำที่ใช้ในความหมายกว้างคำหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน (Popular participation)

ซึ่งโคเฮนและอัทซอพฟ์ได้จำแนกให้เป็นกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1) ผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น (Local residents or local people) 2) ผู้นำท้องถิ่น (Local leaders) 3) เจ้าหน้าที่ของรัฐ (Government personnel) และ 4) คนต่างชาติ (Foreign personnel)

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นอย่างไร (How is participation occurring with in the project) ในมิตินี้มีประเด็นที่ควรพิจารณาอยู่ 4 ประเด็นด้วยกัน คือ 1) พื้นฐานของการมีส่วนร่วม 2) รูปแบบของการมีส่วนร่วม 3) ขอบเขตของการมีส่วนร่วม และ 4) ประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วม

วูดค็อก (ประยูร ตรีชัย, 2544 : 36 ; อ้างอิงจาก Woodcock, 1989 : 76-116) กล่าวถึงการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพว่าต้องประกอบด้วย 11 องค์ประกอบ คือ

1. ความสมดุลในบทบาทสมาชิก จะต้องมีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมกัน
2. เป้าหมายที่ชัดเจนและเห็นพ้องต้องกัน เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนในการรับรู้ และมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายนั้น
3. ความเปิดเผยและการกล้าเผชิญหน้า เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถแสดงเหตุผล ความคิดได้อย่างอิสระ
4. การสนับสนุนและการไว้วางใจกัน จะทำให้สมาชิกรู้สึกจะปกป้องงานที่เขารับผิดชอบ
5. ความร่วมมือและความขัดแย้ง จะช่วยให้ทุกคนยอมรับจุดอ่อน จุดแข็งของกัน และกัน และจะช่วยดึงความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ต่างๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน
6. วิธีการดำเนินการที่ดีจะทำให้การตัดสินใจถูกต้องเหมาะสม

7. ภาวะผู้นำที่เหมาะสม ย่อมให้มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียน เพื่อเปิดโอกาสและศักยภาพของผู้ร่วมงานออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่องาน

8. การตรวจสอบและติดตามงาน เป็นการศึกษาทบทวนการทำงานของการทำงาน ปฏิบัติงาน เพื่อเรียนรู้จากประสบการณ์ และคิดปรับปรุงงาน

9. การพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานที่จะเกิดขึ้น

10. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือและเรียนรู้จากกลุ่มข้างเคียง ทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่ม

11. การสื่อสารที่ดีเปรียบเสมือนน้ำมันหล่อลื่น

เฮอร์เชย์และแบลนชาร์ด (Hersey and Blanchard ; อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาสารณ, 2536 : 96-97) ได้ศึกษาภาวะผู้นำที่มหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอไฮโอและจากทฤษฎี 3 มิติ ของเรดดิน (Reddin) ได้แบ่งภาวะผู้นำออกเป็น 4 แบบ คือ 1) แบบการสั่ง เป็นพฤติกรรมมุ่งงานสูงสัมพันธ์ต่ำ 2) แบบการแนะ เป็นพฤติกรรมมุ่งงานสูงสัมพันธ์สูง 3) แบบการให้มีส่วนร่วม เป็นพฤติกรรมมุ่งงานต่ำสัมพันธ์สูง และ 4) แบบการมอบอำนาจ เป็นพฤติกรรมมุ่งงานต่ำสัมพันธ์ต่ำ แบบภาวะผู้นำจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และพฤติกรรมผู้นำทั้ง 4 แบบ

พาร์สัน (Parsons, 1951 : 279) ได้สร้างทฤษฎีการกระทำทางสังคม โดยเขาได้อธิบายการกระทำของมนุษย์ ในลักษณะที่สามารถนำไปปรับใช้ทางสังคมทั่วไป กล่าวว่าการกระทำใดๆ ของมนุษย์ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ระบบสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ วัฒนธรรมจะเป็นตัวกำหนดเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อถือ และระบบค่านิยมของสังคม

เวเบอร์ (Weber ; อ้างถึงใน จำนวน อติวัฒน์สิทธิ์, 2532 : 60-63) ได้ศึกษาเรื่องการกระทำของมนุษย์ โดยให้คำจำกัดความของการกระทำว่าเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งเป็นแบบที่เปิดเผยและลับ ซึ่งบุคคลผู้กำหนดให้มีความหมาย เกิดขึ้นได้สองประการ กล่าวคือ ความหมายส่วนตัวจากการกระทำของบุคคลสามารถเข้าใจได้จากการสังเกตโดยตรง มีการเข้าใจลึกซึ้ง สามารถแสดงความรู้ออกมาด้วยตนเองในการให้เหตุผล หรือถ้าการกระทำของบุคคลไม่มีเหตุผลแล้ว อาจจะเข้าใจส่วนประกอบแห่งอารมณ์ที่มีการกระทำเกิดขึ้น โดยอาศัยการเข้าไปมีส่วนร่วมที่มีความเข้าใจกัน ผู้สังเกตไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับแนวทฤษฎีหรือจุดมุ่งหมายขั้นสูงสุดหรือค่านิยมของผู้นำ แต่โดยสติปัญญาแล้ว เราอาจเข้าใจสถานการณ์และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องได้ อีกประการหนึ่ง การกระทำบางอย่างเกิดขึ้นจากแรงกระตุ้น เพราะแรงกระตุ้นจะอยู่ในส่วนลึกของจิตใจ และการที่บุคคลจะยอมรับของใหม่นั้น ขึ้นอยู่กับการติดต่อสื่อสาร ซึ่งได้แก่ ช่องทางการสื่อสารและปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว ซึ่งได้แก่ อายุของบุคคล สถานภาพทางสังคมฐานะทางสังคม ความสามารถเฉพาะอย่าง ซึ่งรวมถึงระดับการศึกษาช่องทางการสื่อสารหรือกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วยผู้สั่งการ หรือแหล่งกำเนิดสาร สาร ช่องทางการส่งสาร และผู้รับสาร

จากการศึกษาเอกสาร ในด้านของแนวคิด หลักการ ความหมาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโดยการนำความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพต อำเภอบรรพตพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 มาเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยดังนี้

ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพต อำเภอบรรพตพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 กับการบริหารการศึกษา 4 ด้าน คือ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคลากร และ 4) การบริหารงานทั่วไป

ความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพต อำเภอบรรพตพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Description research) เพื่อศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพต อำเภอบรรพตพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และผู้แทนองค์กรชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพต อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 135 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และผู้แทนองค์กรชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 99 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเปรียบเทียบตามตารางของเครจซีและมอร์แกน (R. V. Krejcie and D. W. Morgan) ที่ความเชื่อมั่น 95% และใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เพื่อหาจำนวนของกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ครอบคลุมตามสัดส่วนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งเป็นหน่วยที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา

ความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพตอำเภอบรรพตพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือแบบสอบถามจำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงาน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพต อำเภอบรรพตพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือถึงสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ขอให้ออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังผู้อำนวยการสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพต อำเภอบรรพตพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ระหว่างวันที่ 12-30 มีนาคม พ.ศ.2555 โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 99 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้น นำแบบสอบถามที่ได้รับคืน มาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของการตอบคำถามเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์ข้อมูลความต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพต อำเภอบรรพตพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพต อำเภอบรรพตพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 สรุปได้ดังนี้

1. **ด้านวิชาการ** ชุมชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิง บรรพต ต้องการมีส่วนร่วมในการรับทราบนโยบาย เนื้อหา หลักสูตร กลุ่มสาระ แนวทางในการจัดการเรียนการสอน และมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูล ปัญหา และความต้องการของชุมชน เพื่อประกอบการจัดหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพชุมชน

2. **ด้านงบประมาณ** ชุมชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพต ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ระดมทรัพยากร และงบประมาณ สนับสนุนการจัดการศึกษาของทางโรงเรียน

3. **ด้านบริหารทั่วไป** ชุมชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพต ต้องการมีส่วนร่วมเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของทางโรงเรียน

4. **ด้านบุคลากร** ของโรงเรียนชุมชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพต ต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านงานบุคลากรของทางโรงเรียน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเครือข่ายแม่ปิงบรรพต อำเภอบรรพตพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 ที่พบว่า ชุมชนในเขตพื้นที่บริการ ต้องการมีส่วนร่วมด้านวิชาการ ในการรับทราบนโยบายเนื้อหา หลักสูตร กลุ่มสาระ แนวทางในการจัดการเรียนการสอน และมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูล ปัญหา และความต้องการของชุมชนเพื่อประกอบการจัดหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับวาริ กติกา (2540 : 62) ได้กล่าวถึงผลทางการศึกษาของดักลาส (Duglas, 1964 : 126) ที่พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนน้อย จะมีความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กที่มาจากครอบครัวที่ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน และเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจดี ย่อมส่งผลถึงความสามารถในด้านวิชาการของเด็กด้วย เนื่องจากพ่อแม่มีโอกาที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งหมายถึง การมีเวลาอ่านหนังสือให้ลูกฟัง การเล่นเกม การหาของเล่นและหนังสือมาให้ ซึ่งแตกต่างจากพ่อแม่ยากจนที่ไม่มีโอกาสเนื่องจากต้องทำงานมากจนไม่มีเวลาให้กับลูกหลานของตนเอง พ่อแม่อาจจะช่วยในกิจกรรมที่ทางโรงเรียนกำหนดให้ เช่น สอนพิเศษ เป็นผู้ช่วยครูหาทุน ทำงานธุรการ หรือมีส่วนร่วมในการวางแผนหลักสูตรตรวจสอบ และเลือกแบบเรียนว่าสอดคล้องกับท้องถิ่นหรือไม่ ซึ่งพ่อแม่ ผู้ปกครอง

มีส่วนช่วยเหลือได้มาก ส่วนด้านงบประมาณและการเงิน ชุมชนในเขตพื้นที่บริการมีความต้องการมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรม ระดมทรัพยากร และงบประมาณ สนับสนุนการจัดการศึกษาของทางโรงเรียนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกรรณิกา ชมดี (2544 : 13) สำหรับในด้านบริหารทั่วไป มีความต้องการมีส่วนร่วมเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของทางโรงเรียนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอิสสระ ซื่อสัตย์ (2550) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนชุมชนบ้านหัวขัว ปีการศึกษา 2550 และด้านบุคลากร มีความต้องการการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านงานบุคลากรของทางโรงเรียนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527 : 101) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากรุงเทพมหานคร และพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนามากที่สุด และนอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับรายงานผลการศึกษาศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของกลุ่มเกษตรกรของนภา ชมไพบูลย์ (2529 : 14) ที่พบว่า กลุ่มเกษตรกรมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทในระดับมากที่สุดด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. โรงเรียนได้กำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานของโรงเรียนมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน และการใช้จ่ายงบประมาณของโรงเรียน อีกทั้ง การจัดระบบการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับตัวนักเรียน และการบริหารงานโดยทั่วไปของโรงเรียน
2. โรงเรียนได้กำหนดให้รายงานผลการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนให้ชุมชนทราบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความพึงพอใจของชุมชนในเขตพื้นที่บริการต่อการบริหารงานของโรงเรียน
2. ควรศึกษาเกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความพร้อมของวิทยากรท้องถิ่น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

บรรณานุกรม

- กรรณิกา ชมดี. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราย จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมสงเคราะห์). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.
- จำนง อติวัฒน์ลิขิต. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษา นโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.
- ชินรัตน์ สมสืบ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539.
- นภา ชมไพบูลย์. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของกลุ่มเกษตรกร. รายงานผลการศึกษา. (อัตรสำเนา). ม.ป.ท., 2529.
- ประยุทธ์ ตรีชัย. การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2544.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : บุ๊คพอยท์, 2547.
- วารี กติกา. การรับรู้และแนวทางการมีส่วนร่วมสำหรับผู้ปกครองนักเรียนในการจัดอนุบาลศึกษาในโรงเรียนเอกชน อำเภอเมือง เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. (การบริหารการศึกษา). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2540.
- สมพร เพชรสงค์. กระบวนทัศน์ใหม่ของโรงเรียนสู่ชุมชน. ใน วารสารข้าราชการครู. (สิงหาคม-กรกฎาคม) : 27-30, 2541.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค, 2547.
- สุดา ทัพสุวรรณ. บ้านกับโรงเรียน. ใน บริการการศึกษา. (พฤษภาคม-สิงหาคม). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 1(2) : 19-26, 2545.
- สุวัฒน์ วิวัฒน์ชานนท์. การศึกษาการมีส่วนร่วมในงานกิจการนักเรียนของผู้ปกครองโรงเรียนเซนต์คาเบรียล. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2548.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 7-8. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536.
- อำนาจ อนันตชัย. การระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : วิศดอร์เเพาเวอร์พอยท์, 2527.